

Spania 1936–1939 – borgerkrigen som var mye mer

Michael 2024; 21: 276–278

doi: 10.5617/michael.11458

Helsehistorisk forum holdt 11. april 2024 et meget godt besøkt seminar om norske frivillige i den spanske borgerkrigen 1936–1939. Dette var kanskje først og fremst en krig mellom ideologier.

Spania hadde vært diktatur fra 1923. Da demokratiske og venstreorienterte krefter vant valget i 1931 og det ble republikk og reformer, oppsto svære konflikter. Ved valget i 1936 vant venstresiden, det vil si republikanerne igjen, men med knappst mulig flertall. Den sterke motparten som ble kalt opprørerne, aksepterte ikke dette. Det ble en grusom borgerkrig som varte fra 1936 til 1939 – inntil republikanerne tapte. Hardhendt diktatur fulgte under general Francisco Franco (1892–1975) til hans død.

Omverdenen så med bekymring og forferdelse på hva som hendte, med de parallelle prosessene i Tyskland, Italia og Sovjetunionen som bakteppe. Mange meldte seg som frivillige i Spania, de aller fleste for å støtte republikanerne. De dro av sted både på ideologisk grunnlag og for å yte humanitær hjelp. Blant dem var det mange nordmenn, også helsepersonell. I 1937 sto et stort skandinavisk sykehus klart i Alcoy nær østkysten. Virksomheten der var hovedtemaet i *Helsehistorisk forum* 11. april 2024. Mer enn 150 tilhørere fylte Nasjonalbibliotekets store auditorium og i tillegg fulgte mange strømmingen på nettet.

I den forholdsvis trygt beliggende byen Alcoy ble det mottatt pasienter som først hadde vært behandlet ved lasaretter bak fronten. Forfatteren Jostein Moen fortalte om dette fra sin og medforfatter Rolf Sæthers bok (1). Deretter kom et videoforedrag av Bernt Hagtvet *En kommunelege drar i krigen*. Hagtvet er sønn av Johannes Hagtvet (1904–1989), en av legene som reiste (2). Han var for øvrig en dyktig amatør fotograf, noe han delte med sin

Seminar om den spanske borgerkrigen med Picassos berømte bilde Guernica, inspirert av terrorbombingen av landsbyen med samme navn, på skjermen. Moteleder Erlend Hem. (Foto: Inger Taasen)

kollega i Spania dr. Gunnar Finsen (1907–1986). Det foreligger derfor atskillig dokumentasjon også i bilder.

Det tredje innlegget handlet om en spaniareisende som var drevet av både dokumentasjonstrang og av politisk engasjement – journalisten og pressefotografen Gerda Grepp (1907–1940). Forfatteren Elisabeth Vislie holdt et engasjerende innlegg om den unge, viltre og tuberkulosesyke kvinnen som hadde et arbeid som den gang var et mannsyrke: *Ved fronten i krigen: Gerda Grepp* (3).

Den internasjonale innsatsen greide ikke å hjelpe de spanske demokrataene fra de vanskelige årene som fulgte under Francos regime. Men det humanitære og politiske engasjementet og fortellingene om dette er blitt et viktig bidrag for ettertiden. Det er fortsatt mulig for despoter å vinne fram. Krigen vekket verden.

Litteratur

1. Moen J, Sæther R. *Tusen dager: Norge og den spanske borgerkrigen 1936–1939*. Oslo: Gyldendal, 2009.
2. Dahl HF, Hagtvet B, Werenskjold R. *Ekko fra Spania: den spanske borgerkrigen i norsk offentlighet*. Oslo: Dreyers forlag, 2019.
3. Vislie E. *Ved fronten: Gerda Grepp og den spanske borgerkrigen*. Oslo: Pax, 2016.

Øivind Larsen

oivind.larsen@medisin.uio.no

Øivind Larsen er professor emeritus i medisinsk historie ved Universitetet i Oslo og redaktør av Michael.